

Інший різновид краси. Простір як об'єкт морального піклування

ЄВА БУЧЕК

13 БЕРЕЗНЯ 2019

Хороше місто створює простір для людської зустрічі, дозволяє пізнавати одне одного в нашому різноманітті. Його суб'єкт – мешканці. Тому Папа Франциск закликає містян більше залучатися в ухвалення постанов щодо своєї життєвої території. Вони мають відчувати, що місто їх єднає.

Фото: Rob Schofield

За звітом Організації Об'єднаних Націй за 2014 рік, зараз у містах мешкають 54 % населення Землі, а до 2050 року ця кількість зросте до 66 %. 2045 року в містах житимуть 6 мільярдів осіб. Більшає також мегаміст, тобто гігантських структур, де мешкають понад 10 мільйонів осіб (список очолюють Токіо – 38 мільйонів мешканців, Делі – 25 мільйонів, Шанхай – 23 мільйони). 2014 року мегаміст було 28, 16 із них – в Азії; за найближчі 12 років їх кількість зросте до 41. Наше глобальне село стрімко урбанізується.

Цікаво, що в Польщі начебто відбувається навпаки. Мешканців міст останніми роками поменшало з 68 до 61 %, а кількість міст, де живе понад 100 тисяч осіб, упала з 41 до 38. Одна з причин цього полягає в поширенні субурбанізації, тобто переселення людей із міст у передмістя. Проте, на думку Данієли Шиманської, професорки кафедри міських студій і регіонального розвитку Університету Миколая Коперника, ці процеси не суперечать глобальній урбанізації, бо втікачі з міст переносять свій спосіб життя до нових домівок і змінюють традиційні суспільні відносини.

Зміна простору, де ми функціонуємо, – це виклик. Неможливо не запитувати про те, як цей простір олюднювати, як робити його придатнішим до життя, як не загубити особи в гігантському масштабі сучасного міста. Як відповідально будувати міста, щоб вони дозволяли своїм мешканцям розвиватися?

Пригнічені бетоном

Негативні явища, пов'язані з сучасною урбанізацією, помічає й Церква. Вона наголошує, що людина має право на життя і щастя, а поточна модель розвитку не завжди сприяє їм. В енцикліці «Laudato si'» Папа Франциск, описуючи концепцію інтегральної теології, вказує на головні проблеми, з якими змагаються міста: «Сьогодні помітне, наприклад, неконтрольоване й надмірне розростання багатьох міст, де життя стає нездорове не тільки через забруднення токсичними викидами, а й унаслідок міського хаосу, транспортних проблем, візуальних забруднень і галасу. Численні міста – це великі й неефективні структури, які споживають занадто багато енергії й води. Райони, навіть щойно збудовані, захаращені, хаотичні й не мають достатньо зелені. Це ненормально для людей – бути пригніченими бетоном, асфальтом, склом і металом, позбавленими фізичного контакту з природою» (44).

Контакт із природою необхідний людям, бо вони – невід'ємна частина екосистеми, де, як не раз повторює Папа Франциск, «усе пов'язане». Наші вибори впливають на те, як житимуть люди й інші земні створіння. Ми відповідальні перед Богом за те, як виконуємо Його наказ

дбати про спільний дім (невипадково саме так сформульований підзаголовок папської енцикліки). Як ми впоруємося з цим завданням?

«Якщо архітектура віддзеркалює дух епохи, то мегаструктури й серійні будинки відбивають дух глобалізованої техніки, де безупинне оновлення продуктів єднається з тяжінням нудьги. Не погоджуймося на це й не відмовляймося від запитування про сенс і мету всіх речей. В іншому разі ми виправдаємо поточний стан і будемо потребувати нових і нових заміників, щоб вижити в цій порожнечі.

Те, що діється, ставить нас перед нагальною потребою взятися за сміливу культурну революцію. Наука й технологія – це не щось нейтральне: у них від початку й до кінця процесу залучені різні наміри й можливості, здатні набувати розмаїтих форм. Ніхто не пропонує повернутися в кам'яну добу, але необхідно вповільнитись і подивитися на реальність по-іншому, щоб зібрати позитивні та врівноважені досягнення прогресу, а водночас повернути цінності й великі цілі, відкинуті нашою нестримною манією величі» («Laudato si'», 113–114).

Папа підкреслює, що нашим часам притаманний вибух антропоцентризму, який стає основною перешкодою для праці заради спільного блага і зміцнювання суспільних зв'язків. Частково в цьому винна також неправильно витлумачена християнська антропологія, яка призвела до хибних уявлень про стосунки людині зі світом. Ми не володарі цього світу і не маємо морального права експлуатувати його без обмежень.

Поставивши саму себе в центрі, людина врешті-решт надасть абсолютний пріоритет тому, що зручне саме зараз, а все інше вважатиме відносним. Тому потрібно зважати на те, що з поширенням технократичної парадигми й захопленням необмеженою людською владою розвивається релятивізм, у якому все стає неактуальним, якщо не відповідає безпосереднім інтересам особи.

Діяльність, зосереджена суто на примноженні індивідуальних прибутків, не тільки будує світ суспільної нерівності, дискримінує слабших і беззахисних, знищує природні багатства, а й виявляється дорогою до самознищення. Чи довго ще Земля витримуватиме наслідки нашої безвідповідальної політики щодо природи та природних благ? На що будуть схожі наші міста, якщо ми нищитимемо дедалі більше парків, щоби збудувати нові офісні центри? Папа закликає до культурної революції: почнімо думати насамперед одне про одного, почнімо діяти разом.

Місто, яке єднає

Умови нашого побуту різні, їх не завжди можна змінити. Іноді вони такі погані, що призводять до деградації особи, але навіть у такому разі шанс на порятунок полягає в тому, щоб вийти до іншої людини: «Гранична бідність, притаманна деяким районам, де бракує гармонії, відкритих просторів та інтеграційних можливостей, сприяє жорсткій поведінці й робить людей легкою здобиччю злочинних угруповань. У нестабільних околицях мегаполісів щоденний досвід перенаселеності й соціальної анонімності може викликати відчуття викорененості, яке породжує асоціальну поведінку й насильство. А проте я хочу наголосити, що любов завжди сильніша. Численні особи в таких умовах здатні встановлювати зв'язки приналежності та спільності, які перетворюють перенаселення на досвід спільноти, де руйнуються стіни еґо й падають бар'єри еґоїзму. Цей досвід спільнотного спасіння часто породжує творчі ідеї для покращення ситуації в окремому будинку чи районі» («Laudato si'», 149).

Відповідальність за життя інших мусять особливо усвідомлювати люди, яким належить влада вирішувати, якими будуть наші міста. Папа переконує: «Мало прагнути краси проекту – значно цінніше служити іншим різновидам краси: якості життя людей, їхній гармонії з середовищем, зустрічі та взаємній допомозі. Це одна з причин, чому так важливо завжди враховувати погляди місцевих мешканців на міське планування» («Laudato si'», 150).

Суб'єкт міста – це його мешканці. Тому Папа закликає їх активніше залучатись у містотворчі процеси. Містянам потрібне відчуття закоріненості в агломерацію, яка їх єднає. Бо хороше місто створює простір для зустрічі, дозволяє пізнавати одне одного в усьому розмаїтті: «Які ж красиві міста, що подолали нездорову недовіру й інтегрують тих, хто відрізняється, роблячи цю інтеграцію новим чинником розвитку! Які ж красиві міста, коли їхні архітектурні плани повні об'єднавчих просторів, що полегшують взаємини та сприяють визнанню іншої людини!» («Evangelii Gaudium», 210).

Це ми, мешканці, щодня будуємо своє середовище. У нас є потенціал для формування довкілля. Потрібно тільки пам'ятати про те, щоб ненастанно запитувати: чи наш життєвий простір сприяє справжньому, всебічному розвитку? Чи дозволяє він будувати «ідентичність цілісну і щасливу» («Laudato si'», 147)?

Оригінальний текст опубліковано в часописі «Więź», № 4, 2018. Переклала Галина Глодзь.

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in
/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php on line **284**